

Motion till riksdagen

1989/90:Ju615

av Bengt Harding Olson (fp)

Psykiatrisk hjälp inom kriminalvården

En del av våldsbrottsligheten i vårt land och ibland den mest brutala, exempelvis mord/dråp, grov misshandel, våldtäkt och rån, begås av psykiskt störda personer. Dessa lagöverträdare döms oftast till fängelse eller sluten psykiatrisk vård. Inte sällan återfaller dessa i ny allvarlig brottslighet. Det kan vara interner frigivna efter ett flerårigt fängelsestraff. Men de mest uppmärksammade fallen gäller patienter som under vårdtiden fått lämna vårdinstitutionen under kortare men även längre tid, i vissa fall redan kort tid efter domen och ibland även utan bevakning.

Valet av påföljd

Det är en synnerligen grannliga uppgift att välja den lämpligaste påföljden för psykiskt störda lagöverträdare. Nuvarande påföljdssystem är alltför stelbent och har brister i flera avseenden. Vissa psykiskt störda lagöverträdare ådöms sluten psykiatrisk vård, trots att sådant vårdbehov ej föreligger. Å andra sidan får de psykiskt störda lagöverträdare som döms till fängelse inte den vård de behöver. Det är nödvändigt att för varje påföljdsalternativ göra en sammanvägning av den enskildes vårdbehov och samhällets skyddsintresse, särskilt med beaktande av det drabbade brottsoffrets berättigade krav på samhällsskydd.

Fängelse med vårdinslag

I fängelserna finns åtskilliga psykiskt störda lagöverträdare. Dessutom ökar antalet kontinuerligt liksom störningarnas svårhetsgrad. Men tillgången på psykiatrisk hjälp har inte anpassats till behovet. Detta är oansvarigt inte bara med hänsyn till personalens redan svåra arbetssituation, utan utgör också en del av förklaringen till nuvarande återfallsbenägenhet. Därför måste åtgärder vidtagas snarast för att åstadkomma förbättrad psykiatrisk hjälp till internerna.

Vård under samhällsskydd

För de lagöverträdare som dömts till sluten psykiatrisk vård aktualiseras naturligtvis frågan om permission eller utskrivning. Dessa beslut fattas av en särskild utskrivningsnämnd men vissa av besluten kan överlåtas till en ansva-

rig läkare. Vid samtliga beslut bedöms främst vårdaspekten, dvs. vad som är bäst för patienten. Däremot beaktas inte särskilt samhällsskyddet.

Mot. 1989/90
Ju615

Stark och berättigad kritik mot en sådan alltför ensidig bedömning har också framförts från både experthåll och allmänhetens sida. Man pekar på den speciella risk för återfall som även förverkligats genom flera allvarliga brott begångna av psykiskt störda lagöverträdare under permission eller försöksutskrivning.

Förstärkt samhällsskydd

Vid fängelsestraff är samhällsskyddet relativt väl tillgodosett. Några förstärkningar behövs dock framförallt genom strängare permissionsregler för interner som begått allvarliga brott.

Vid sluten psykiatrisk vård behövs förstärkning av samhällsskyddet. Detta kan uppnås på skilda sätt. Här ska skisseras tre huvudmodeller.

En modell är att döma även psykiskt störda/sinnessjuka lagöverträdare till fängelse. Under strafftiden får internerna vård på mentalsjukhus. Efter genomförd vård får eventuell återstående strafftid avtjänas i fängelse.

En annan modell är att man fortsätter att döma till sluten psykiatrisk vård. Vidare ska utskrivningsnämnden fortsätta att fatta beslut om permission och försöksutskrivning men utan delegering till underställd läkare. Emellertid måste nämnden före beslut inhämta yttrande från åklagare eller domstol.

En tredje modell är att domstolen dömer till sluten vård och även beslutar – eventuellt först efter att viss minsta tid förflutit – på begäran av nämnden om försöksutskrivning med beaktande också av samhällsskyddet.

Dessa modeller kan delvis kombineras men även andra modeller finns.

För alla modeller bör det dock vara gemensamt att vid beslut om permission och försöksutskrivning måste kunna föreskrivas villkor som inom kriminalvården. Dessutom är det viktigt att lämna underrättelse i vart fall till brottsoffret innan patienter lämnar institutionen.

Nödvändig reform

Problematiken beträffande de psykiskt störda lagöverträdarna uppmärksammades särskilt genom en parlamentarisk utredning vars betänkande avlämnades under 1984. Därefter har jag upprepade gånger i riksdagen genom frågor till samtliga justitieministrar efterlyst ny lagstiftning på detta område. Varje gång har utlovats lagförslag i ärendet men något sådant har ännu ej efter sex år inkommit till riksdagen. Problemen är alltså alltjämt olösta trots att flera återfall inträffat och risken för ytterligare fall är uppenbar.

En reform är alltså nödvändig beträffande påföljderna för psykiskt störda lagöverträdare. Detta gäller fängelsestraff för att förstärka vårdinslagen men också den slutna psykiatriska vården för att förstärka samhällsskyddet.

Provisoriskt och tills vidare bör beträffande vårdpatienterna föreskrivas följande. Utskrivningsnämnden ska före sitt beslut inhämta yttrande av åklagare vid permission och från domstol vid försöksutskrivning. Dessutom ska institutionen enligt ovan lämna underrättelse till brottsoffer.

Avslutningsvis behöver endast tilläggas att det är synnerligen angeläget att

snabbt och effektivt vidtaga åtgärder beträffande psykiskt störda lagöverträdare. I annat fall föreligger stor risk att man allvarligt underminerar allmänhetens tilltro till rättssamhället.

Mot. 1989/90
Ju615

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fängelsestraff med förbättrad psykiatrisk hjälp till internerna,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om sluten psykiatrisk vård med förstärkt samhällsskydd,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om påskyndande av reformen av reglerna för psykiskt störda lagöverträdare,
4. att riksdagen beslutar om sådan provisorisk ändring av lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård som föreslagits i motionen för att förstärka samhällsskyddet.

Stockholm den 18 januari 1990

Bengt Harding Olson (fp)